

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΝΟΤΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΘΩΝΗΣ: ΠΗΔΑΣΟΣ, ΜΟΘΩΝΗ ή ΜΕΘΩΝΗ;

Παναγιώτης Φουτάκης
Δρ Φιλοσοφίας

Εκτός από τη γνωστή αναφορά του Ομήρου στην Πήδασο -για την οποία δεν υπάρχει, τουλάχιστον προς το παρόν, αρχαιολογική επιβεβαίωση ότι έντως ήταν αρχαία Μεθώνη-, υπήρξαν ιστορικά γεγονότα που συνδέθηκαν αδιαμφισβήτητα με το κάστρο της ως σχηματική θέση στην αρχαία εποχή. Η επισήμανση αυτών γεγονότων, η ταξινόμηση των αρχαίων νομισμάτων της Μεθώνης, που διασπάρτηκαν αναφέρονται σε διαφορετικές συλλογές, και μια επιχειρηματολογία για το ποιο ανάμεσα στο Μοθώνη ή Μεθώνη είναι το ορθό όνομα της πόλης, προσδίδουμε αισθεντικότερη ταυτότητα. Εστω και αν τόσο μακρινές στο χρόνο αναφορές ακούγονται σαν απόμακρη ηχώ· ίσως ούμως να καταλήξουν σε μουσική.

Η Ιστορία: Andante sostenuto

Η Μεθώνη αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Ομήρο με το όνομα «ἀμπελόεσσα Πήδασος», ως ένα από τα επτά «εὖ ναιόμενα πτολείθεα» που ο Αγαμέμνονας πρόσφερε στον Θυμωμένο Αχελέα¹. Από τους περισσότερους θεωρείται ότι η Πήδασος, μια από αυτές τις επτά ομορφοβαλλεντές πόλεις με τα πλούσια αμπέλια, ήταν η μετέπειτα Μεθώνη², αν και ορισμένοι πιστεύουν ότι η ομηρική Πήδασος αντιστοιχεί στην Κορώνη, ενώ η Μεθώνη στην ομηρική Αίγαια, επίσης μια από τις επτά πρασφερόμενες πόλεις στον Αχελέα³. Στον όρμο της Μεθώνης, και πολύ κοντά στο κάστρο, σε βάθος από 3,5 μέχρι 5,5 μέτρα, ανάλογα με το σημείο, έχει εντοπισθεί καταποντιμένος οικισμός έκτασης άνω των 100 στρεμμάτων, που χρονολογείται στη Μέση Εποχή του Χαλκού (1900-1600 π.Χ.)⁴. Περαιτέρω έρευνα αυτού του οικισμού μπορεί να αποφέρει σημαντικά στοιχεία που θα διαφανεύσουν, ή και θα ανατρέψουν ίσως, τις επικρατούσες απόψεις για τη θέση της μικρηνής Μεθώνης. Όπως και να έχει, εάν η τάπτωση της Μεθώνης με την αρχαϊκή Πήδασο είναι αωτή, τότε η ομηρική αναφορά αποτελεί την αρχαιότερη μαρτυρία για τη Μεθώνη. Συντάχθηκε γύρω στο 750 π.Χ., την εποχή που υπολογίζεται, σύμφωνα με τη γλώσσα και τα στοιχεία που χρησιμοποιεί, ότι έζησε ο Ομήρος, ο οποίος συαχετίζει την Πήδασο-Μεθώνη, πόλη υπό τη δικαιοδοσία του βασιλιά των Μυκηνών Αγαμέμνονα (ενδεχομένως και

του αδελφού του Μενέλαου, βασιλία της Σπάρτης) με τα γεγονότα του Τρωικού πολέμου που έλαβαν χώρα το 1200 π.Χ. περίπου.

Με τέλος αυτού του πολέμου, κάθε βασιλιάς ή αρχηγός των τηγμάτων του ελληνικού στρατού γύρισε στον τόπο του. Μετά την επιστροφή του γερόντα Νέστορα στην Πύλο και το δαντάνο του, πέρασαν δύο γενέτες μέχρι να υποστεί η περιοχή την εισβολή και τις καταστροφές από τους Δωριεis. Οι αρχαίοι Μεσσήνιοι δέχθηκαν τους Δωριεis και τον Κρεσφόντη ως βασιλίους τους, και μοιράστηκαν με τους εισβολείς τη μεσαινιακή γη, με αποτέλεσμα να υποστούν λιγότερες ζημιές από αυτή τη δωρική εισβολή σε σχέση με άλλες επαρχίες. Τη δολοφονία του Κρεσφόντη εκδοκήθηκε ο γιος του, επομένος βασιλιάς της Μεσσηνίας Αίτιτος, τον οποίο διαδέχθηκε ο γιος του Γλαύκος. Στη συνέχεια, τον Γλαύκο διαδέχθηκε ο γιος του Ιάθιμος, και αυτόν ο γιος του Δωτάδας, ο οποίος διαμόρφωσε την πόλη και το λιμάνι της Μεθώνης. Λαμβάνοντας υπόληπτη γη τελευταία καταστροφή που γνώρισαν τα ανάκτορα της Πύλου έγινε περίπου το 1180-1130 π.Χ.⁵ και υπολογίζονται ένα χρονικό διάπτυχο 25-30 ετών που μεσολαβούσε για να γίνει πατέρας ο αντιρρόσωπος της κάθε γενιάς, τότε η δράση του βασιλιά της Μεθώνης. Δωτάδα μπορεί να τοποθετηθεί περίπου το 1050-1000 π.Χ. Ο Τρωικός πόλεμος κοντά στο 1200 π.Χ. αποτελεί μεν την παλαιότερη αναφορά στη Μεθώνη σε κείμενο, αλλά η διαμόρφωσή της, την οποία ο βασιλιάς Δωτάδας «πίνειν κατεσκευάσατο» του δωρικού βα-

1. Άποψη του κάστρου της Μεθώνης από τη βόρεια σχυρωματική γραμμή του.

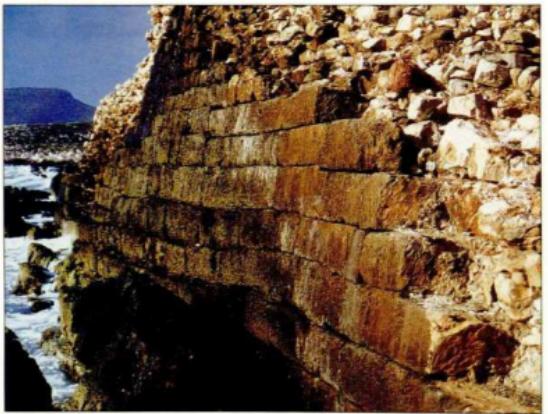
σιλείου της Μεσσηνίας γύρω στο 1030 π.Χ., αποτελεί το παλαιότερο μέχρι σήμερης ιστορικό γεγονός που έλαβε χώρα στη Μεθώνη.

Με την εναρξη του Α' Μεσσηνιακού πολέμου το 743 π.Χ., η Σπάρτη έθεσε σε εφαρμογή τα σχέδια της για έλεγχο των πλουσιότατων εδαφών της γειτονικής Μεσσηνίας. Μπορεί ο Β' Μεσσηνιακός πόλεμος να έληξε το 668 π.Χ., ωστόσο ήταν η πτώση της οχυρωμένης Είρας το 657 π.Χ. και η κατάληψη της πλούσιας πεδιάδας της Στενούλαρου το 600 π.Χ. που αποτέλεσαν το ξεκίνημα της απόλυτης σπαρτιατικής κυριαρχίας στη Μεσσηνία. Τα διαρκέσαντα μέχρι την ήπη των Λακεδαιμονίων στα Λευκτρά, το 371 π.Χ. από τον θηραϊκό στρατόπεδο Επαμεινώνα, και τη συνακολούθη ανεξαρτησία τημήματος της Μεσσηνίας το 369 π.Χ. Η Μεθώνη όμως θε εξακολουθήσει να βρίσκεται κάτω από τον σπαρτιατικό ζυγό, μέχρι την εισβολή του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας στη Λακωνία, το φθινόπωρο του 338 π.Χ., που επέτρεψε την απελευθέρωση και των υπόλοιπων μεσσηνιακών εδαφών. Η Ιστορία γράφεται μόνο μια φορά, και όποιος μελετητής επιχειρήσει να την ξαναγράψει περιορίζεται σε υπόθεσεις που το μέλλον, διαφορετικό από το εξεταζόμενο παρελθόν, δεν πρόκειται ούτε να επιβεβαιωσει ούτε να διαινεύσει. Οριζόμενες εντούτοις φορές αδέξει να διαιτούνται κάποιες υποθέσεις. Εάν δεν υπήρχε η τόσο άμεση γεωγραφική γενινάση της Μεθώνης με τη Σάρδη, δεν είναι εντελεςς αβασίου να υποστρέψει ότι πολλοίς αιώνες πριν από τη επινεκτική λαμπτή περίοδο, η Μεθώνη θα είχε ήδη απο-

τελέσει πολύ σημαντικό οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο. Με δεδομένη την ιδιαιτερά στρατηγική της θέση στη Μεσόγειο και την ευφορτωτή ενδοχώρα της, ίσως η Μεθώνη να συναγωνίζαταν τη λάμψη των Συρακουσών και του Ακράγαντα, εάν οι Λακεδαιμόνιοι δεν βρισκόταν τόσο κοντά της (εικ. 1).

Υπάρχουν τέσσερα ιστορικά γεγονότα της αρχαίας περιόδου που συνδέονται με τη Μεθώνη ως οχυρωμένη θέση. Επί άρχοντος Καλλία στην Αθήνα το 456 και 455 π.Χ., ο αθηναϊκός στρατηγός Τολμίδης επιχειρήστηκε την πρώτη εισβολή σε περιοχές υπό την κυριαρχία της Σπάρτης που έγινε ποτέ. Περιπλέοντας την Πελοπόννησο με 50 τριρείς και 4000 σπιτίτες, αποβιβάστηκε στη Μεθώνη την οποία και κατέλαβε. Μόλις όμως οι Σπαρτιάτες έστειλαν στρατό για την απελευθέρωση της, ο Τολμίδης εγκατέλειψε τη Μεθώνη και κινήθηκε προς άλλα λακεδαιμονικά εδάφη⁷.

Με το ξεκίνημα του Πελοποννησιακού πολέμου, ο Πειρικλής έστειλε 100 τριρείς με 1000 σπιτίτες και 400 τοδέτες, οι οποίοι, αφού στη διάρκεια ενώθηκαν με άλλες 50 συμμαχικές τριρείς από την Κέρκυρα, επλευσαν μέχρι τη Μεθώνη όπου αποβιβάστηκαν υπό τη διοίκηση του στρατηγού Καρκίνου, διορισμένου από τον Πειρικλή, και την πολιορκήσαν το καλοκαίρι του 431 π.Χ. Χάρη στη διήγηση του Θουκυδίδη υπάρχει για πρώτη φορά αναφορά σε οχύρωση στη Μεθώνη με όχι πολύ δυνατά τείχη και μικρή στρατιωτική φρουρά: «τών τείχει προσβάσιον δυντί ασθενεῖ καὶ ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων». Ο σπαρτιάτης αξιωματι-

2. Υπόλειμμα αρχαίου τείχους του 350 π.Χ. περίπου, της βορειοδυτικής οχύρωσης της Μεθώνης.

κός Βρασίδας, ευρισκόμενος στην περιοχή με στρατό, έσπευσε με 100 οπλίτες προς βοριθειά της Μεθώνης, διεσχίσεις τις αθηναϊκές γραμμές που με γυρισμένες τα νότα προς την ενδοχώρα ήταν απασχολημένες με το πώς θα εισβάλουν στην πόλη και με λίγες απώλειες μπήκε στη Μεθώνη αποτρέποντας έτσι την πτώση της στα χέρια των Αθηναίων. Αυτή η πρόξειχε ως αποτέλεσμα ο Βρασίδας να είναι ο πρώτος, τιμημένος αξιωματούχος του Πελοποννησιακού πόλεμου από την πλευρά των Σπαρτιατών⁸.

Ιλλυριοί πειρατές του Ιονίου πελάγους κατέβηκαν το 229 π.Χ. μέχρι τη φιλικά διακείμενη Μεθώνη και αγκυροβόλησαν στο λιμάνι της για να αγοράσουν κρασί. Στην αρχή, άντας διστακτιοί, λίγοι Μεθωναίοι ανέβηκαν στα υλικά πλοιά για να πουλήσουν τα φυτωμένα κρασί τους. Μέρα με τη μέρα ίσως όλοι και περισσότεροι, άνδρες και γυναίκες της Μεθώνης έβαρθρευαν και ανέβαιναν στα πλοιά πουλώντας το περιήργυτο προϊόν τους. Ξαφνικά, οι ίλλυροι συνέλαβαν πολλούς άνδρες και ακόμη περισσότερες γυναίκες, τους φόρτωσαν στα καράβια τους και σαλπάρισαν πίσω για το Ιόνιο⁹. Είχαν μεσολαβήσει ακριβώς δύο αιώνες από την εποχή για το Θουκυδίδης ανέφερε αδυνατα τελή στη Μεθώνη, μεχρι την πειρατική επιχείρηση των ίλλυρων, οι οποίοι πρέπει να βρήκαν τη Μεθώνη καλά οχυρωμένην. Όπως ορθά έχει παραπηρηθεί¹⁰, οι πειρατές δεν θα αρκούντων στην απαγωγή των καταίκων με τα αγάθα τους άνταν εξέλθαν της πόλης για να πουλήσουν το κρασί τους, ούτε θα περιμέναν να παρασύρουν σιγά σιγά με δόλο τους Μεθωναίους εκτός των τειχών. Εάν η Μεθώνη εξακολουθούσε να έχει αδύνατη οχύρωση όπως 200 χρόνια νωρίτερα, οι ίλλυροι θα είχαν αμέσως επιτεθεί και εισβάλει στην πόλη δίχως καθυστέρηση (εικ. 2).

Για μία ακόμη φορά η αρχαία Μεθώνη έπαιξε οχυρωματικά καπούς ρόλο λόγω της στρατηγικής θέσης της. Τις παραμονές της ναυαρχίδας του Ακτίου, που άλλαξε την πορεία της ρωμαϊκής ιστορίας, οι δύο ισχυροί άνδρες της Ρώμης Οκταβιανός και Μάρκος Αντώνιος επομένων για στρατιωτική σύγκρουση, ο πρώτος με τον διακεριμέ-

νο στρατηγό Αγρίππα επικεφαλής του στρατού ματος και ο δευτέρος με τη βασιλίσσα της Αγρίππης Κλεοπάτρα, σύμμαχο από οικονομική, πολιτική και αιφθηματική πλευράς. Τη Μεθώνη θελγήσε ισχυρό απόσπασμα για λογαριασμό του Μάρκου Αντώνιου, ως κόμβο για τα ναυτικά δρυμούντα και τον ανεφόδισμό σε σπάτα από την Αίγυπτο προς τη Ρώμη. Ο Αγρίππας επιτέθηκε με στόλο και στρατό κατά της Μεθώνης και την κατέλαβε την άνοιξη του 31 π.Χ., όπου και εκτελέσθησαν τα βασιλιά της Μαυριτανίας Βόγο, σύμμαχο του Μάρκου Αντώνιου και της Κλεοπάτρας¹¹.

Το όνομα: Adagio

Η συζήτηση σχετικά με το ποιο πρέπει να θεωρείται το σωστό ονόμα της πόλης, Μεθώνη ή Μοθώνη, είναι μεγάλη. Εάν το κριτήριο περί ορθού ονόματος είναι τα από το που προέρχεται επιμολύγικά τότε καμία πηγή δεν μπορεί να δώσει την οριστική απάντηση. Είτε προέρχεται από την κόρη του Οινέα Μοθώνη¹², είτε από το Μόθη-οίνος¹³, είτε από τους Μόθακες ή Μόθουνες¹⁵, καμία από αυτές τις πιθανότητες δεν είναι αιδιναιφαίτητη τεκμηρωμένη. Αντιθέτω, εάν το κριτήριο περί ορθού ονόματος είναι το ποιο από τα δύο ήταν το επιστήμο και σε ευρύτερη χρήση στην αρχαιότητα, τότε μπορεί να υπάρξει ιστορικά τεκμηρωμένη απάντηση. Μια προσεκτική παράθεση των βεβαιώμενων πηγών οι οποίες αναφέρουν το όνομα της πόλης (παράθεση που κατά παράδεινο τρόπο δεν απασχολήσει τους ερευνητές κάτω από αυτό το πρίσμα) δενει την εξής αποκαλυπτική σειρά: το 431 π.Χ. ο Θουκυδίδης την αναφέρει ως Μεθώνη¹⁶, το 40 αιώνα π.Χ. ο Ψευδοσκύλακας την αναφέρει ως Μοθώνη¹⁷, το 29 περίπου π.Χ. ο Διόδωρος Σικελιώτης την αναφέρει ως Μεθώνη¹⁸, το 30 περίπου π.Χ. ο Στράβων την αναφέρει Μεθώνη¹⁹, το 140 περίπου ο Πτολεμαίος την αναφέρει (και στο χάρτη και στο κείμενο του) ως Μεθώνη²⁰, το 160 περίπου ο Παισανίας την αναφέρει ως Μοθώνη²¹, τα ρωμαϊκά αυτοκρατορικά νομίσματα του 193-217 την αναφέρουν ως πόλη των Μοθωναίων, το 370 περίπου ο Αμψιανός Μαρκελίνος την αναφέρει ως Mothonae²², το 404 ο Αγιος Ιερωνύμος την αναφέρει ως Methone²³, το 415 περίπου ο Ορόσιος την αναφέρει ως Mothona²⁴, και το 540 περίπου ο Προκόπιος Καισαρείας την αναφέρει ως Μεθώνη²⁵.

Αυτή η χρονολογική παράθεση των γραπτών πηγών καθιστά προφανές ότι το ονόμα της πόλης ήταν Μεθώνη κατά την κλασική, ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, μέχρι τους μεταχριστιανικούς αυτοκρατορικούς χρόνους, με εξαίρεση τον Ψευδοσκύλακα που την αναφέρει ως Μοθώνη. Ωστόσο, αμφισβητείται εάν άνωτας υπήρξε αυτός ο περιγηγητής: το έργο του ίσως να αποτελεί πολύ μεταγενέστερη συμφράδη μαρτυριών διαφορετικών πηγών. Κατά γενική ομολογία²⁶, το κείμενο αφήνει να εννοηθεί ότι γράφτηκε το 40 αιώνα π.Χ. Χρησιμοποιεί εντυπώσας μετρητή μονάδα μεγάλων ναυτικών αποστάσεων, τον προαριστιδίον πλους, η οποία ήταν σε χρήση πριν από τον Ηρόδοτο που έγινε στο διαστήμα 485-420 π.Χ. Αυτό, σε συνδυασμό με την αναφορά της Μεθώνης από τον Ψευδοσκύλακα ως Μοθώνη ανήκουσα στη Λακωνία και όχι στη Μεσσηνία, γιρίζουν το χρό-

νο πώσα και φέρουν στο νου το τι εσήμαινε στα αρχαία ελληνικά λέξη «μόδιων»: ως επίβετο χαρακτηρίζει τον αναδή και ανήθικο, υπόδηλωνος των επίσης και έναν άσεινο χρόνο, ενώ ως ουσιαστικό αναφερόταν στο κοινωνικά κατώπιν νόθο αλλά ελεύθερο παιδί που ανατρέφοταν με τα υπόλοιπα Σπαρτιατόπουλα, μερικές φορές και στο στάλαβο που γεννήθηκε στο σπίτι που υπηρετούσαν οι γονείς του.

Εάν λοιπόν το κείμενο του Ψευδοσκύλακα συντάχθηκε όντας των 40 αιώνα π.Χ., η ονομασία της πόλης Μοδώνη της Λακωνίας απηχεί την υποτιμητική έκφραση που σχετίζεται με την υποτελεία και κατωτερότητα. Εάν αναδιαμορφώθηκε κάποιους αιώνες αργότερα ως συρραφή υπολειμμάτων διαφορετικών πηγών, τότε απηχεί τη συνήθεια που παραπτήριζε για ένα διάστημα των μεταχριστιανικών αυτοκρατορικών χρόνων σύμφωνα με την οποία η λατινική γλώσσα προτίμησε, λόγω φυντικής ευκολίας, το Μοδώνη από το Μεθώνη. Θα μπορούσε να διατυπωθεί η αντίθετη υπόθεση, στη Μοδώνη δεν πρόσχεται από τους μοδώνες-Μόδωνες αλλά το αντίστροφο: με τη λέξη μόδιων στη Μοδώνη. Τα ήταν πολύτιμα της Μοδώνη τη πρώτη, αρχαϊκή ονομασία της πόλης, και εξαιτίας της εκ των υστέρων εκεί εγκατάστασης νέων Διαποτατών να δημιουργήθηκε η έκφραση «νόθος στη Μοδώνη», άρα Μοδώνη, άρα μόδων ισαν νόθος, φαίνεται απίθανο για τρεις λόγους: πρώτον, διάτι μόδωνες, νόθοι παίδια Διαποτατών, εγκαταστάθηκαν και σε άλλες περιοχές της λακεδαιμονίκης επικράτειας, και το ίδιον τους δεν συνδέοταν με τοπισμό. Δεύτερον, διότι είναι το Μοδώνη, ως αρχαϊκή ονομασία, προσερχόταν πράγματα από καπού μιθολογικό, ένδοξο πρόσωπο, όπως οι ντόπιοι είπαν περήφανα στον Παυσανία τον 2ο μεταχριστιανικό αιώνα που η πόλη λέγοταν Μοδώνη, τότε θα φρόντιζαν να το κρατήσουν δίχως να το μετατρέψουν αργότερα ξανά σε Μεθώνη. Και τρίτον, διότι ο προσεκτικός και ακριβής Θουκυδίδης αποκαλεί την πόλη Μεθώνη της λακωνικής και όχι Μοδώνη. Εάν το Μοδώνη ήταν σε χρήση εκείνη την εποχή, ο Θουκυδίδης θα είχε ακόμη ένα λόγο, εκτός από της ιστορίας το αλήθες, να την αποκαλέσει Μοδώνη, για να τη διαχωρίσει από τη Μεθάνα Αργολίδας που, ακολούθωντας συνέθεια της εποχής, τα αποκαλεί Μεθώνη²⁷.

Κατά συνέπεια, το ιστορικό ορθό όνομα της πόλης εκτιμά ότι είναι το Μεθώνη, ίσως μόδωνες, δηλαδή νόθοι, που βρέθηκαν στη Μεθώνη να ένιναν αιτία τη πόλη, λόγω φυντικής συγγένειας, να είχε αποκλίθει περιστασιακά αντί για Μεθώνη και Μοδώνη (όπως δείχνει το κείμενο του Ψευδοσκύλακα, είναι αυθεντικό), αλλά επίσημα αποκαλούνταν Μεθώνη, τουλάχιστον κατά τους κλασικούς, ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους, μέχρι τους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες. Στη συνέχεια, μετατράπηκε σε Μοδώνη λόγω φυντικής παραφθόρων από το λατινικό αλφάριθμο. Με αυτό τον τρόπο το ίδιο ονόμα Μοδώνη χρησιμοποιήθηκε επίσημα μόνον κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου, από τον 2ο μέχρι τη τέλη του 4ου αιώνα τις αρχές του 5ου αιώνα υπό την επίδραση της λατινικής γλώσσας, η οποία ήταν φυσικό να επηρέασε και την κοπή των ρωμαϊκών νομισμάτων που αναφέρουν τα μέρη ως πόλη Μοδώναιων. Δεν είναι εξάλου τυχαίο ότι η διεθνής ονομα-

3. Οι διαδοχικές αρχιτεκτονικές χρήσεις στο κάστρο της Μεθώνης: αρχαϊκά ορθόγωνιά μέρη πύργων σε τουρκικές επαύλεις του 18ου αιώνα, επάνω σε ενετικό τείχος του 1709!

σία της Μεθώνης σε όλες τις γλώσσες, ως Modon ή Modone, προέρχεται από το λατινικό Methone. Ακόμη όμως και σε αυτή τη μικρή περίοδο με τη λατινική προφορά της λέξης ως Μοδώνη, κάποιοι συνέχισαν να χρησιμοποιούν το ίδιον Μεθώνη, όπως δείχνουν οι περιπτώσεις του Πτολεμαίου, και κυρίως του Ιερωνύμου, παρόλο που έγραφε λατινικά. Η επινόηση της μιθολογικής προέλευσης της ονομασίας Μοδώνη, κάτιοιδιατέρα σύνθετης από κατοίκους που επιβιβάσουν και να δοξάσουν το παρελθόν του τόπου τους, είναι χαρακτηριστική της προστάθειας να οβιθτείται το υποτιμητικό και προσβλητικό χαρακτηριστικό που το μόδων, ως ουσιαστικό και επίβετο, εννοούσε, συνακόλουθο μιας μακρόχρονης και επώδυνης σπαρτιατικής κυριαρχίας. Μετά την εποχή του Παυσανία επανήλθε η γενικευμένη χρήση της ελληνικής γλώσσας, η οποία ήταν μεν επισήμη γλώσσα και της ανατολικής ρωμαιικής διοίκησης, αλλά μέχρι των 10 περίπου αιώνων π.Χ. Έτοι, με την επαναφορά της ελληνικής γλώσσας από ταν 40 αιώνα, επανήλθε και η προηγουμένη, ορθή ονομασία Μεθώνη (εικ. 3).

Τα νομίσματα: Menuetto scherzando

Η ύπαρξη νομίσματων με ονομαστική αναφορά ενός τόπου είναι ενδεικτική της σημασίας που ο εν λόγω τόπος έχει την εποχή της κοπής τους (εικ. 4). Η Μεθώνη είχε το δικαίωμα ιδίων, αυτονόμων νομισμάτων για ένα διάστημα των ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων. Εντόπισαν 16 νομίσματα αποδιδόμενα στη Μεθώνη και καταχωριμένα σε επτά διαφορετικούς καταλόγους αργαιών ελληνικών και ρωμαιικών νομισμάτων²⁸. Ένα από αυτά τα νομίσματα φέρει στην εμπρόσθια όψη λαμπτήραφόρο που τρέχει σε τελετή προς τιμή του Ηφαίστου και στην οπίσθια όψη τα γράμματα MO. Η ακριβής χρονολόγηση του νομίσματος είναι αμφισβήτουμενη. Ο Ιωαννης Λαμπτρός την προσδιορίζει στο 370 π.Χ.²⁹, προφανώς γιατί η ήττα των λακεδαιμονίων στα Λευκάτρα το 371 π.Χ. προκάλεσε στη συνέχεια την ανεξαρτησία τημάτων της Μεσσηνίας από τον

4. Νόμισμα της Μεθώνης με την Αθηνά την εποχή της Πλαστίλλας, συζύγου του Κορακάλλα το έτη 202-205. Ο ναός της Ανεμώνας Αθηνάς, που απεικονίζεται στα πόδια της θεάς ήταν ο κατεξόγινη τόπος λατρείας στην αρχαία Μεθώνη.

5. Νόμισμα της Μεθώνης με επιτέλων πλοϊο και το λιμνί της οχυρώμενο την εποχή του Κορακάλλα, συγκρότητο το έτη 211-217. Αποτελεί την παλαιότερη απεικόνιση που μέχρι σήμερης έχει βρεθεί για τη Μεθώνη.

σπαρτιατικό ζυγό, ενώ ο Barclay Head στον 3ο αιώνα π.Χ. με ερωτηματικό³⁰. Ο Percy Gardner, αποδεχόμενος τη χρονολόγηση του 4ου αιώνα, εκφράζει αμφιβολίες για το εάν αυτό το νόμισμα μπορεί να αποδοθεί στη Μεθώνη. Παρατηρεί ότι η λατρεία του Ηφαίστου δεν αναφέρεται στη Μεθώνη αλλά στα Μέθανα Αργολίδας, όπως και το ότι ενώ η Άρτεμις λατρευόταν στη Μεθώνη εμφανίζεται σε νομίσματα των Μεθάνων, κάτι που υπαινίσσεται ότι το ΜΟ του νομίσματος με τον λαμπαδηφόρο ίσως αφορά τα Μέθανα με αλλοιώμενη προφορά και όχι τη Μεθώνη³¹.

Καταρχάς, εάν η χρονολόγηση του Λάμπτρου είναι ορθή, τότε το νόμισμα δεν τα έκοψαν οι Μεθωναίοι που παρέμειναν υπό το ζυγό της Σπάρτης μεχρι το 338 π.Χ. Σχετικά με την επιχειρηματολογία του Gardner, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η Άρτεμις δεν εμφανίζεται μόνο σε νομίσματα των Μεθάνων, αλλά και σε αρκετά της Μεθώνης τη παραπήρηση ομάς του Gardner αξίζει να λη-

φθεί υπόψη διότι θέτει το θέμα της λανθασμένης απόδοσης νομίσματων. Το επιχειρήμα ότι δεν αναφέρεται λατρεία του Ηφαίστου στη Μεθώνη την οποία επικαλείται ο Gardner, αλλά και η μονή φή στο νομίσματος που αποκλείει τη χρονολόγηση του στον 2ο-4ο αιώνα μ.Χ., όταν η πόλη αποκλούνταν Μοβώνη, ώστε να ταυτίστε το Μέθανον νομίσματος, αμφιβιττούν σοβαρά την απόδοση του συγκεκριμένου νομίσματος στη Μεθώνη. Αυτή η αμφιβιττήση ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το στοιχείο που μόλις ανέπτυξα για την ιστορικά ορθή ονομασία του τόπου, ότι δηλαδή δι το επιστήμο όνομα της πόλης ήταν Μεθώνη κατά τους κλασικούς, ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους, μέχρι τον 2ο αιώνα μ.Χ. Το γεγονός της περιστασιακής ονομασίας της πόλης Μεθώνη αυτή την περίοδο δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανό για την κοπή νομίσματων: το Μοβώνη είχε προχριστιανικά ανεπίσημο χαρακτήρα και όχι κολακευτική χροιά, ενώ τα νομίσματα εκφράζουν

6. Ίσως αυτό το εξαιρετικής καλιόπηθσις κιονόκρανο ιωνικού ρυθμού από ημικίονα των ρωμαϊκών χρόνων ευαισθητοποιεί τους ιδύνοντες φορεῖς ώστε να αποφασίστει η αρχαιολογική ανασκαφή στην ακρόπολη του κατστρου. Προέρχεται πιθανότατα από αναθηματική ή ταφικό μνημείο και εντοπίστηκε στο πλαίσιο της μελέτης του συγγραφέα.

την επιστημονήτη και την αίγλη ενάς τόπου. Οι ανασκαφές στη Μεθώνη θα φέρουν στο φως αρχαία της νομίσματα, αλλά μόνο η ανεύρεση νομίσματων του 4ου ή 3ου αιώνα π.Χ. που θα αναφέρουν ολόκληρο το νόμα ως πόλης των Μοβωναίων μπορεί να ανταρτέψει την αμφισθήτη σχέση της με τη ποιας πόλης είναι το νόμισμα του Ηφαίστου. Θεωρώντας ωστόσο περιέργο να υπάρξει νομισματική μαρτυρία προχριστιανής εποχής για τη Μεθώνη με το νόμα Μοβών, ονομασία η οποία παραπέμπει σε κάπια υποτιμητικά και προσβλητικά για την ιστορία της, εκτός εάν οι ίδιοι οι Σπαρτιάτες έκαναν νομίσματα στη Μεθώνη με το νόμα Μοβών, κάπια που θεωρητικά δεν αποκλείεται. Ωστόσο, δεδομένης της σχετικά μικρής σημασίας της Μεθώνης στη λακεδαμιονή ιστορία,

φαίνεται ελάχιστα πιθανό. Ποιού πιο πιθανό είναι η Μεθώνη να χρησιμοποιούσε νομίσματα της Σπάρτης και όχι ίδια της μέχρι το 338 π.Χ. Αντίθετα, δεν είναι περιέργο το ότι τον 2ο και 3ο αιώνα μ.Χ. αναφέρεται στα ρωμαϊκά νομίσματα ως πόλη των Μοβωναίων, ονομασία που για κάποιο διάστημα επειδότας η λατινική προφορά, δίχως υποτιμητική παραπομπή. Και δεν είναι περιέργο όχι μόνο διότι οι νόθοι, συνδεομένοι με τη σπαρτιατική τυραννία, ήταν πλέον κάπια πολύ μακρινό χρονικά, αλλά κυρίως διότι σε αντίθεση με άλλες ελληνικές επαρχίες που βρισκονταν υπό ρωμαϊκή κυριαρχία, η Μεθώνη απολάμβανε ειδική πολιτική και διοικητικού αυτοτέλειου που της παραχωρούσε ο ρωμαίος αυτοκράτορας Τραϊανός από το 98 ως το 117³² (εικ. 5).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Α/Α	ΠΡΟΣΘΙΑ ΟΨΗ	ΠΙΣΩ ΟΨΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
1.	... ΣΕΟΥΗΡΟς, Π. κεφαλή του Σεπτίμιου Σεβήρου	ΜΟΘΩ. Ποσειδώνιας όρθιος, γυμνός, κρατώντας στο δεξί χέρι δελφινί και στο αριστερό τρίαινα	193-211
2.	ΛΟΥC ΗΗΡΟC κεφαλή του Σεπτίμιου Σεβήρου	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Η βελ Τύχη κρατώντας πηδάλιο και το κέρας της αφρονίας	193-211
3.	ΙΟΥΛΙΑ Δ... κεφαλή της Ιουλίας Δόμνας	ΜΟΘΩΝ... Αθηνά κρατώντας στο δεξί χέρι φιάλη και στο αριστερό δόρυ	194-217
4.	ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑCE κεφαλή της Ιουλίας Δόμνας	ΜΟΘΩ ΝΑ ΙΩΝ Αθηνά κρατώντας στο δεξί χέρι δόρυ όπου ακουμπά ασπίδα και τείνοντας το αριστερό χέρι	194-217
5.	ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ.C. κεφαλή της Ιουλίας Δόμνας	ΜΟΘΩΝΑΙΩΝ Άρτεμις περπατώντας, κρατώντας στο δεξί χέρι βέλος και στο αριστερό τόξο	194-217
6.	ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑCE κεφαλή της Ιουλίας Δόμνας	ΜΟΘΩ... ΝΑΙΩΝ Ίσιδα κρατώντας το μουσικό όργανο σείστρο	194-217
7.	ΠΛΑΝΤΙΛΛΑ κεφαλή της Πλαυτίλλας (εικ. 4)	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Αθηνά κρατώντας στο δεξί χέρι φιάλη, στο αριστερό δόρυ και μικρός ναός στα πόδια της	202-205
8.	ΦΙΟΝΛΑ ΠΛΑΝΤΙΛΛΑΝ κεφαλή της Πλαυτίλλας	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Ίσιδα κρατώντας το μουσικό όργανο σείστρο	202-205
9.	ΠΛ ΑΝΤΙΛΛΑ κεφαλή της Πλαυτίλλας	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Ορθία γυναικεία φιγούρα με τεταμένα τα δύο χέρια	202-205
10.	ΛΟΥCΕΠ κεφαλή του Γέτα	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Αθηνά κρατώντας στο δεξί χέρι φιάλη και στο αριστερό δόρυ	211-212
11.	ΛΟΥ.CΕΠ.ΓΕΤΑ... κεφαλή του Γέτα	ΜΟΘ.....N Άρτεμις κρατώντας στο δεξί χέρι βέλος, τη φάρετρα στην πλάτη και ένα σκύλο με ένα ελύρι εκατέρωθεν στα πόδια της	211-212
12.	ΛΟΥCΕΠ κεφαλή του Γέτα	ΜΟΘΩ ΝΑΙΩΝ Άρτεμις περπατώντας και κρατώντας στο δεξί χέρι βέλος και στο αριστερό τόξο	211-212
13.	επιγραφή αθηναίην κεφαλή του Γέτα	ΜΟΘΩΝΑΙΩΝ Αστυληπτός όρθιος με χλαμύδα, κρατώντας στο αριστερό χέρι ράβδο περιπτυλιγμένη με φίδι	211-212
14.	ΛΟΥCΕΠ κεφαλή του Γέτα	ΜΟΘΩΝΑΙΩΝ Δύο όρθιες γυναικείες φιγούρες η μια απέναντι στην άλλη, της μιας το δεξί τείνει προς τα εμπρός και το αριστερό κρατά σκήπτρο	211-212
15.	M.AY.ANTω... κεφαλή Καρακάλλα (εικ. 5)	ΜΟΘΩΝΑΙΩΝ σχυρωμένο λιμάνι σε μορφή αμφιθέατρου με εισπλέον πλαιό	211-217

Σε ό,τι αφορά τα υπόλοιπα 15 νομίσματα, που είναι ρωμαϊκής περιόδου, ανήκουν σε μια συγκεκριμένη οικογένεια: δύο νομίσματα του Σεπτίμιου Σεβήρου, αυτοκράτορα των 193-211, τέσσερα νομίσματα της ιουλίας Δόμινας, η οποία, από το 194 που έλαβε τον τίτλο της Αυγούστας μέχρι το βανάτο της το 217, επειδειξις ιδιαίτερη δραστηρότητας ακόμα σιγχρονού και μπέρα, επειδειξινόντας στην πολιτική τριών αυτοκρατόρων, πέντε νομίσματα του γιου τους Γέτα, αυτοκράτορα το 211-212, ένα νομίσμα του άλλου γιου τους Καρακάλλα, αυτοκράτορα το 211-217, και τρία νομίσματα της Πλαιτίλλας, εφήμερης σιγχρονού του Καρακάλλα το 202-205. Το νόμισμα του Καρακάλλα αποτελεί τη μέχρι σιγημής παλαιότερη απεικόνιση της Μεθώνης και επιπλέον με το λιμάνι της σχωμάρινο. Αυτά τα 15 νομίσματα παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά που περιγράφονται στον Πίνακα 1.

Το μέλλον: Allegro vivace

Όταν τα αναστηλωτικά έργα εξασφαλίσουν στο κάστρο τη στέρεωση και την ανάδειξη του, οι αναστηλώσεις θα μπορέσουν να φέρουν στο φως ίσσους θησαυρούς εξακολουθώνταν να κρύβονται στην πάλαι ποτέ πλούσια Μεθώνη (εικ. 6). Άλλοι, αποδεκνύοντας μια προνομιούχο εξέλιξη, άλλοι μαρτυρώντας μια ιδιαιτερή ειωθισμένη. Άλλοι θαμμένοι στη γη, άλλοι βυθισμένοι στη θάλασσα, άλλοι όλοι κλεισμένοι στη φλάμα σωτηρίας τους. Ο Χρόνος και ο Ανθρώπος μετατίστιποι και συστρέψανταν τα χώματα, θαβώντας πολύτιμες μαρτυρίες του παρελθόντος. Η μανια του Ποσειδώνα επέτειε στο βυθό τα πλεούμενα που αγνόστησαν τις ιδιοτροπίες του. Τα υπολείμματα κτισμάτων και τα αντικείμενα που γλίτωσαν από τους σεισμούς, από τους κατακτητές και από τους αρχαιοκάπιτλους, κρύψτηκαν κάτω τα χώματα και τις πέτρες. Τα ελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, ενετικά, τουρκικά ναυάγια -μα και όλων εκείνων που χρηματοποίησαν τη Μεθώνη ως απαραίτητο κύβο στα ταξίδια τους στη Μεσογείο- βρήκαν ανάπταση στο βυθό της θαλασσας με το πολύτιμο φορτίο τους σε γλυπτική, σκευη, κοσμήματα, υπόλιμο, νομίσματα και κεραμική. Ωι πιο πολύτιμοι θησαυροί είναι κατά βάθος οι θησαυροί που δέν γυαλίζουν: αρκετοί να υπάρχει η ειωθισμένη που αποτίμει και η γωνή που μελέταε. Γ' αυτό, όμως μια μελωδία δεν είναι αρεστή στην ακοή, ίσως να πρέπει να (εκ)παιδευτούν τα αιτία αντί να αλλάξει η μουσική.

Σημειώσεις

- * Οι φωτογραφίες 2, 3, 6 είναι του συγγραφέα. Η αεροφωτογραφία είναι προσφορά του Δήμου Μεθώνης.
1. Άινδα I 149-153, 291-295.
2. Στράβων, Εγγραφέα 8.4.3. Παιανίας, Ελάδος περιήγησης 4.35.1.
3. Στράβων, σ. π., 8.4.5.
4. Ilias Spondilis, «Contribution to a study of the configuration of the coast of Pylos, based on the location of new archaeological sites», στο S. Stiros / R. E. Jones (επμ.), Archaeoseismology, Athens 1996, σ. 119-128.
5. Παιανίας, 4.3.3-10.
6. Οι χρονολογίες για την αρχαία Ελάδα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο είναι αυτές που αποδέχεται η σύγχρονη ιστορική έρευνα, με αντηποδοτήν την μετά τους στοχεύειν. Elias Joseph Bickerman, Chronology of the Ancient World, London 1980; Jean-Claude Poursat, La Grèce préclassique des origines à la fin du VIIe siècle, Paris 1995; Ιστορία της Ελληνικής Έθνους, Εκδόσεις Αθηνών, Αθήνα 1970-1978, τ. 1-4. Η γενικότερα αποδεκτή χρονολογία

της καταστροφής των ανακτόρων της Πύλου 1180-1130 π.Χ. τίθεται από ορισμένους σε αμφισβήτηση, ώστερα από νέα εξέταση των σχημάτων της, όλα δεν έχουν απορρίψει. Meryon Popham, «Pylos: Reflections on the date of its destruction and on its Iron recuperation», Oxford Journal of Archaeology 10/3 (1991), σ. 315-324.

7. Διύδωνος Σκελετών, Βιβλιοθήκη Ιστορική, 11.84-6.

8. Θουκυδίδης, Ιστορία, 2.25.1-2. Διύδωνος Σκελετών, 12.43-2.

9. Παιανίας, 4.35-3-7.

10. Νικόλαος Παπαχαράκης, Πανασσονίου Ελλάδος Περιήγηση, Αθήνα 1974-1981, τόμος 4, σ. 163.

11. Στράβων 8.4.3 Όρδοις, Historiarum, 6.19.6.

12. Παιανίας, 4.35-1.

13. Στο ίδιο.

14. Νίκος Κυρτσής, Συμβολή στην ιστορία της Μεθώνης, Αθήνα 1977, σ. 12.

15. Στο ίδιο, σ. 12-15.

16. Θουκυδίδης, ὀλ. 2.25.1.

17. Σκελός Καραναδένιος, «Περιόδους της θαλάσσας της οικουμένης Ευρώπης και Ασίας και Λιβύης», στο Karl Müller (επμ.), Geographi Graeci Minores, Paris 1855, τόμ. 1, σ. 40 § 46.

18. Β. σημ. 7 και 8.

19. Β. σημ. 2 και 3.

20. Πτολεμαϊδης, Γεωγραφική υφρήγηση, Ευρώπη, πίνακας Ι, βιβλίο Καραναδένιος, σ. 165, § 7.

21. Παιανίας, 4.3.10, 4.18.1, 4.23.1, 4.27.8, 4.35.1-8, 8.1.1.

22. Ammianus Marcellinus, Rerum gestarum libri, 26.10.19.

23. Sancti Hieronymi, Epistola, CVIII. Epitaphium Sanctae Paulae, Paris 1955, τόμ. 5, σ. 159-161, κυρίως σ. 165, § 7.

24. Οράσιος, σ. π., τόμ. 2, σ. 358.

25. Προκοπίος Καραναδένιος, Ιστορία (πάνωκας κατά Βανδιών), 1.13.

26. Rodrigue LaRue (επμ.), Clavis Scriptorum Graecorum et Latinarum, Québec 1985, τόμ. 3, σ. 2257 Didier Marquette (επμ.). Les Géographies, Paris 2000, σ. xxvii Ιστορία του Ελληνικού Κράτους Σενάριο, σ. π., τόμ. 2, σ. 358.

27. Θουκυδίδης, 4.45.2. Την ίδια συνήθεια ακολουθούν και ο Διύδωνος Σκελετών (12.65,7), και ο Πλούταρχος (Αράτος, 12.2), αποκαλούμενος Μεθώνη Μεθύνι. Σε δ. αφορά τον Πλούταρχο, κακώς ορισμένος Raoul Baladie, Λε Πλεροφορία de Strabon, Paris 1980, σ. 246) θεωρούνται πρόκειται γεγονότα για τη Μεθώνη Μεσσηνίας. Ο Πλούταρχος αναφέρει στο κειμένο του ότι ο Αράτος σκοτώθηκε από τη Μεθώνη, που προσδιόριζε το βορειότερο του Μαλέα, με πρόσβαση να πάντα κατευθείαν στην Αιγαίο, αλλά δυνατοί άνεμοι την έραν στην Υδρά, που ανάλογα με τη χερσαρά πηγή την κειμένον αναφέρεται και ως Ανδρία και ως Άσρα. Πρόκειται λοιπόν ή για την Υδρά ή για την Ανδρία. Είναι δυνατόν κακοκαρία που παραπέμπει πλούτο από τη Μέσην Αργολίδας προς την Υδρά ή την Ανδρία, αλλά γεωγραφικά αδύνατον από τη Μεθώνη ή που δυναμίζεις και να είναι η Ποσειδώνη!

28. T. E. Monnier, Description de médailles antiques, grecques et romaines avec leur degré de la rareté et leur estimation, Supplément, τόμ. 4, Paris 1829; Alfred de Courtivron, Médailles grecques inédites, Paris 1864; Friedrich Imhoff-Blumer, Monnaies grecques, Paris 1883; Friedrich Imhoff-Blumer / Percy Gardner, A Numismatic Commentary on Pausanias, Leipzig 1887; Ιωνίδης Ανδρου, Αναγραφή των νομίσματων της κυρίως Ελλάδος, Πελοποννήσος, Αθήνα 1891; Stanley V. Head, Historia Numorum, Oxford 1911; Percy Gardner, A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Peloponnesus (excluding Corinth), London 1961.

29. Άλμπρετ, ὀλ. σ. 81.

30. Άλμπρετ, σ. π., σ. 433.

31. Gardner, ὀλ. σ. xlv.

32. Παιανίας, 4.35-1.

Historical and Numismatic Notes from the Ancient Modon. Pedasos, Mothon or Methone?

Panayotis Foutakis

Although archaeological evidence has not yet been found, which would corroborate Strabo's and Pausanias' statements that Modon is the Homeric town of Pedasos, there are certain historical events that define Modon as a fortified post in antiquity. Furthermore, the way ancient historians and chroniclers refer to this town proves that the official name of the city during the Classical, Hellenistic and Roman era, until the 2nd century AD was Methone. This article establishes this historical evidence, presents a list of ancient coins of Modon, presently scattered in various collections, and offers a new argument regarding the correct name of the place. The identity of Modon is therefore brought up in a more authentic way. Even if such an argument about remote times could be heard as a distant echo, it can hopefully come into music.